

แนวความคิดการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา

จากบทที่ 2 พบว่าสภาพปัญหาของพยานบุคคลรวมทั้งปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคดีอาญามีสาเหตุสำคัญคือพยานมีความหวาดกลัวต่อภัยอันตรายที่อาจจะได้รับ ดังนั้นจึงควรพิจารณาแนวคิดในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยกับพยานบุคคลในคดีอาญา

3.1 แนวความคิดการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา

จากปัจจัยของพยานบุคคลต่อความร่วมมือในคดีอาญา พบว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานรวมทั้งการมีบทบาทในฐานะพยานบุคคลในคดีอาญา คือความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ของตนเองและบุคคลที่ใกล้เคียง ซึ่งพบว่าความหวาดกลัวภัยอันตรายดังกล่าวเกิดขึ้นจาก ปัจจัยที่เกิดจากสภาพภายใน ความหวาดกลัวในกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึก ประสบการณ์ และทัศนคติของแต่ละบุคคล อาจเกิดจากความวิตกกังวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ซึ่งอาจจะรู้สึกทั้งๆที่ยังไม่มีความภัยอันตรายใดๆ และปัจจัยที่เกิดจากสภาพภายนอก คือความหวาดกลัวจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่นการถูกคุกคาม การข่มขู่ โดยมีเจตนาให้เกิดผลต่อการเบิกความหรือการแก้แค้นต่อพยานบุคคล

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ประกอบด้วยการให้ความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) เช่น การที่สังคมให้เกียรติหรือให้ความชื่นชมในการที่บุคคลนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะพยาน หรือการที่สังคมกดดันผู้กระทำความผิดโดยการไม่คบค้าสมาคมด้วย ซึ่งพบว่านอกจากการคุ้มครองทางสังคมแล้ว การใช้กลไกของกฎหมาย (legal instrument) เป็นการคุ้มครองพยานบุคคลอีกวิธีหนึ่งซึ่งพบว่า สิทธิของพยานบุคคล¹ที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิของพยานบุคคลซึ่งประกอบด้วย

1. สิทธิที่จะให้การโดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบ² รวมทั้งสิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อมอาจจะทำให้ถูกฟ้องคดีอาญา³

¹ คณิต ฒ นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา , หน้า 91.

² ป.วิ.อาญา มาตรา 133.

³ ป.วิ.อาญา มาตรา 234.

2. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสมและความคุ้มครอง สิทธินี้มีได้กล่าวไว้ในกฎหมายโดยตรง แต่โดยที่ในการอำนวยความสะดวกของรัฐต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนและในฐานะที่พยานบุคคลเป็นมนุษย์ในการปฏิบัติต่อมนุษย์จึงต้องคำนึงถึงเกียรติภูมิแห่งมนุษยชาติ (Menschenwurde) ด้วยจึงกล่าวได้ว่าสิทธินี้เป็น เหตุผลของเรื่อง (Natur der Sache)⁴

3. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง⁵

การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลซึ่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ความมั่นคง (la surete) หรือเสรีภาพในชีวิตร่างกาย (liberte individuelle) ซึ่งจัดเป็นเสรีภาพพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการ⁶ ดังนั้นการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานถือการเป็นการคุ้มครองชั้นเบื้องต้น

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงความปลอดภัยซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมคือ แรงจูงใจที่ส่งผลถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพ โดยแรงจูงใจเพื่อความปลอดภัยแห่งตนเองและทรัพย์สินของตน (Safety Need) เมื่อความต้องการอันดับแรกได้รับตอบสนองต่อมาก็เกิดความต้องการที่จะรักษาชีวิตของตน ทรัพย์สินให้มีความมั่นคงปลอดภัย ถ้าไม่ได้รับการตอบสนอง มนุษย์จะเกิดการผวา เขาเชื่อว่า ความกลัวหลายอย่างตั้งแต่ระดับสามัญถึงระดับผิดปกตินั้นเกิดจากการได้รับการตอบสนองความรู้สึกปลอดภัย⁷

Thomas และ Znaniecki ได้กล่าวถึงความต้องการความปลอดภัยว่าเป็นความต้องการของมนุษย์⁸ ซึ่งให้ความสำคัญนอกเหนือจากความต้องการของร่างกาย

รวมทั้งหลักจิตวิทยา ยอมรับกันว่าคำให้การพยานบุคคลมักมีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นเสมอๆ แม้ทั้งที่พยานบุคคลผู้ให้ถ้อยคำนั้นจะมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้ความจริง บางครั้งถึงกับมีการกล่าวกันว่าไม่มีคำให้การของพยานบุคคลใดที่ถูกต้องสมบูรณ์ แม้พยานจะรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและจดจำได้แม่นยำ ก็อาจมีปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้พยานถ่ายทอด (เบิกความ) ข้อเท็จจริงไม่ตรงความจริงที่ตนรู้เห็นมา ปัจจัยที่สำคัญ

⁴ คณิต ฒ นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา , หน้า 91.

⁵ ป.วิ.อาญา มาตรา 256 , 257.

⁶ ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ , คำอธิบายกฎหมายมหาชน เล่ม 3 หน้า 348-349 .

⁷ ดร.ศรีเรือน แก้วกังวาล , ทฤษฎีจิตวิทยา บุคลิกภาพ , พิมพ์ครั้งที่ 4 , เรือนแก้วการพิมพ์ , กรุงเทพมหานคร , หน้า 105 .

⁸ เดชา เสวนานนท์ จิตวิทยาสังคม , โพธิ์สามต้นการพิมพ์ , กรุงเทพ , 2518 หน้า 43.

คือ อคติส่วนตัว เช่นพยานมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลย หรือจำเลยติดสินบนหรือข่มขู่พยาน หรือพยานมีส่วนได้เสียในผลของคดีอยู่ด้วย⁹

การแสดงบทบาทของพยานอาจจะบกพร่องลงไปได้หากพยานเกิดความเครียดขึ้นมาหรือขาดโอกาสที่จะเปิดเผยความจริง หรือถูกขัดขวางมิได้ดำเนินการตามรูปคดี ความเครียดเกิดจากปัจจัย 2 ประการ ประการแรกจากฝ่ายที่ดำเนินคดี อันได้แก่ระบบงานยุติธรรม ประการที่ 2 จากสาธารณชนโดยเฉพาะการแสดงออกของหนังสือพิมพ์และผู้เข้าดูการพิจารณาคดี ทำให้เกิดบรรยากาศที่กระเทือนต่อการแสดงบทบาทของพยานได้ การที่จะทำให้ความเครียดลดลงได้ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ ชนชั้นทางสังคม และการนับถือศาสนา ที่สำคัญก็จะได้แก่บุคลิกภาพ บุคลิกภาพมีผลต่อความสามารถในการเบิกความให้แม่นยำและมีประสิทธิภาพ อนึ่งฐานะของพยานก็มีความสัมพันธ์กับบางประการกับฐานะของจำเลย หากฐานะของพยานห่างจากของจำเลยมาก ก็ย่อมก่อให้เกิดความเครียดได้มาก

ดังนั้นการคุ้มครองพยานบุคคลมีวัตถุประสงค์ให้พยานบุคคลและให้พยานบุคคลนั้นมีคุณค่าต่อการพิจารณาคดี โดยเบื้องต้นหมายถึงการจัดการให้บุคคลที่มาเป็นพยานนั้นได้รับความปลอดภัยจากภัยอันตรายจากการกระทำที่มีขอบในรูปแบบต่างๆ แต่แท้จริงแล้วในกระบวนการพิจารณาให้ความสำคัญอยู่ที่คำให้การหรือถ้อยคำของพยานบุคคลในชั้นการพิจารณาว่ามีความน่าเชื่อถือหรือมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด ดังนั้นความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคล จึงเป็นอำนาจรัฐในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (BEST EVIDENCE) หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) ¹⁰ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และเป็นการคุ้มครองเพื่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยอีกด้วย ดังนั้นการข่มขู่ การคุกคาม การประทุษร้าย หรือการขัดขวางด้วยวิธีการใดๆ นอกจากจะเป็นความผิดในทางอาญาแล้วยังเป็นความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมด้วย (Obstruction of Justice)¹¹

ผู้วิจัยขอแยกการคุ้มครองพยานบุคคลแบ่งได้ 2 ระดับคือ

⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์ , คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน , หน้า 356-357 .

¹⁰ HENRY CAMPBELL , BLACK'S LAW DICTIONARY FIFTH EDITION (ST.PUAL, MIN. WEST PUBLISHING CO. 1968.) หน้า 1438 ได้ให้ความหมายของพยานสำคัญในคดีอาญา หมายถึง ในคดีอาญาพยานซึ่งคำให้การของพยานนั้นมีความสำคัญต่อการต่อสู้และกระบวนการพิจารณาคดี ในแต่ละมลรัฐให้ความสำคัญต่อการปรากฏตัวของพยาน รวมทั้งคำนึงถึงความปลอดภัยจนกระทั่งได้ให้การแล้ว

¹¹ Chapter 73 Obstruction of Justice U.S.C. 1512-1515 .

1.1 การคุ้มครองบุคคลที่มาเป็นพยานคือการคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่มาเป็นพยานเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น การคุกคาม การทำร้าย การข่มขู่ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด ในการพิจารณาคดีซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม จึงถือเป็นการคุ้มครองพยานบุคคลชั้นเบื้องต้น

1.2 การคุ้มครองคำให้การของบุคคลให้ได้รับการปกป้องจากปัจจัยภายนอกหรือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบกับคำให้การของพยาน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองในระดับที่สูงขึ้นเนื่องจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีเหตุปัจจัยหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อพยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ ได้เห็น เช่น อาจเกิดจากปัจจัยที่เกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น อายุ วัย ความสามารถในการถ่ายทอดหรือความสามารถในการจดจำ หรือปัจจัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์เช่น การให้สินบน การขู่ข่มขู่ การขัดขวางในรูปแบบต่างๆ หรือเกิดจากความเครียดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาเช่น การให้การเผชิญหน้าต่อจำเลย การถูกซักถามจากการคู่ความ ดังนั้นจึงได้ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาความอาญาให้พยานสามารถให้การได้อย่างปราศจากการขัดขวาง เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสืบพยาน หรือการสืบพยานล่วงหน้าในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานอาจได้รับการขู่ข่มขู่ แต่การให้ความคุ้มครองต่อพยานนั้นต้องไม่เป็นการกระทบสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย โดยเฉพาะการสืบพยานต่อหน้าจำเลย (Confrontation)¹² หรือให้จำเลยได้มีโอกาสถามค้านพยาน (Cross-Examination)¹³ ดังนั้นรัฐในฐานะผู้บริหารงานยุติธรรมจำเป็นต้องหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถให้การต่อศาลรวมทั้งให้พยานได้รับความปลอดภัยเช่นกัน

การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลแยกพิจารณาตามระยะเวลา

1. การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลระหว่างการพิจารณา โดยสาเหตุสำคัญมุ่งประโยชน์ต่อคดีเป็นสำคัญ ดังนั้นการคุ้มครองเพื่อมุ่งให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเพื่อมาให้การทั้งในชั้นสอบสวน และชั้นการพิจารณาคดี ในช่วงเวลาดังกล่าวความเสี่ยงของการได้รับอันตรายจะสูงเนื่องจากการให้การของพยานมีผลโดยตรงต่อคดี การทำให้พยานไม่สามารถมาให้การได้จะส่งผล

¹² Confrontation : the right of defendant to confront his accuser and to cross-examine witnesses called by prosecution

¹³ Cross-examination: The questioning of a witness by adversary counsel after the conclusion of the direct examination

ต่อคดี โดยเฉพาะในคดีอาญาซึ่งให้ความสำคัญต่อพยานโจทก์ หากไม่มีพยานโจทก์มาเบิกความในชั้นพิจารณาคดีจะยกฟ้องในคดี ดังนั้นการคุ้มครองความปลอดภัยในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีลักษณะที่เป็นการหาที่พักชั่วคราว การให้กำลังเจ้าหน้าที่คุ้มกัน

2. การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลหลังการพิจารณา เมื่อพยานบุคคลให้การในชั้นพิจารณาแล้ว แม้จะไม่ส่งกระทบในทางคดี แต่อาจเกิดภัยอันตรายจากการแก้แค้นจากกลุ่มบุคคลได้ ซึ่งการคุ้มครองความปลอดภัยภายหลังการพิจารณาจะเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงไม่มีการคุ้มครองความปลอดภัยหลังการพิจารณาได้ตลอดเวลา ดังนั้นแต่ละประเทศจึงมีวิธีการในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในลักษณะที่แตกต่างๆ เช่น การให้พยานเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงอาชีพ รวมทั้งการปกปิดชื่อ ที่อยู่หรือพยานเป็นความลับ เพื่อหลีกเลี่ยงการติดตามจากการแก้แค้นและการคุ้มครองในระยะนั้นนอกจากจะให้พยานได้รับความปลอดภัยแล้ว มาตรการคุ้มครองพยานยังมีเป้าหมายสำคัญให้พยานสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง (self-sufficient)¹⁴

จากสภาพปัญหาของพยานบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นปัญหาสำคัญที่ต้องพิจารณาคือการป้องกันให้พยานบุคคลหลีกเลี่ยงต่อความหวาดกลัวกับภัยอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินซึ่งอาจส่งผลต่อการได้มาซึ่งพยานบุคคลหรือการเบิกความต่อศาลของพยาน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณา เพราะหากการคุ้มครองสวัสดิภาพของพยาน คือการให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเพื่อแก้ปัญหาในการที่พยานไม่มาศาลหรือพยานหลบหนี ก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาในเบื้องต้นเท่านั้น แต่ยังไม่มีความมาตรการอื่นๆ ในการสร้างความมั่นใจให้พยานเกิดความเชื่อถือ ดังนั้นจึงไม่เป็นยืนยันว่าพยานบุคคลที่มาให้การต่อนักงานสอบสวนหรือเบิกความต่อศาลจะให้การเป็นไปตามความเป็นจริง เมื่อพยานหวาดกลัวภัยอันตรายก็อาจจะมาศาลและเบิกความที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงก็เป็นได้

¹⁴ Joseph E Ganglof , Public Participation in the federal Criminal Justice process in the United States , UNAFEI , Resource Material Series NO. 48 , 1996 หน้า 29.

3.2 การคุกคามพยานบุคคลในคดีอาญา ¹⁵ (intimidation witness in criminal justice system)

ความหมายใน BLACK' S LAW DICTIONARY ¹⁶ให้ความหมายของการคุกคามหมายถึง

“ การข่มขู่ การบังคับ ใช้กำลังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การทำให้เกิดความหวาดกลัว รวมทั้งการพยายาม การให้เกิดความกลัวจะเกิดอันตรายกับร่างกาย “ ในขณะที่ คุกคาม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 พิมพ์ครั้งที่ 6 พ.ศ.2539 หมายถึง การแสดงอำนาจด้วยกิริยาหรือวาจาให้หวาดกลัว , ทำให้หวาดกลัว เช่นภัยคุกคาม

ขู่เข็ญ¹⁷หมายถึง แสดงอาการให้ผู้อื่นกลัว ขู่เข็ญ หมายถึง การทำให้กลัวโดยการบังคับ แสดงกิริยาหรือวาจาให้ผู้อื่นต้องกลัวว่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้นั้นหรือบุคคลที่สาม

กลัว หมายถึง รู้สึกไม่อยากประสบสิ่งที่ไม่ดีแก่ตัว เช่น กลัวบาป กลัวถูกตีเตียน รู้สึกหวาดเพราะคาดว่าจะประสบภัย

กระบวนการค้นหาความจริง ไม่มีระบบใดที่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้เว้นแต่ระบบนั้นจะรู้ว่าอาชญากรรมเกิดขึ้น เมื่ออาชญากรรมส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นต่อหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจเบื้องต้นจึงต้องเชื่อถือในผู้เสียหาย และลำดับรองลงมาคือผู้เห็นเหตุการณ์อื่นๆ ที่เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจ แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะระมัดระวังไม่ให้เกิดอาชญากรรม โดยทั่วไปเป็นเรื่องยากมากที่จะแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เว้นแต่ผู้เสียหายและพยานอื่นๆ จะให้ข้อมูลที่เคลบลงให้เหลือเพียงหนึ่งหรือสองประเด็นที่ชัดเจนโดยการสังเกตสิ่งที่น่าสงสัยในขณะเกิดเหตุการณ์ หรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการติดตาม

แม้ปัจจุบันจะให้การสืบสวนโดยวิธีการอื่นๆเช่นผู้ให้ข่าว สายลับ หรือเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหอาชญากรรม แต่ความจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลยังมีความจำเป็น ดังนั้นการคุกคามพยานบุคคลเป็นปัญหาสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อความร่วมมือของพยานบุคคลและผู้เสียหายในคดีอาญา

¹⁵ Philip B. Heymann , The Problem of Intimidation in Criminal Justice System , UNAFEI , Resource Material Series NO. 42 , 1992, หน้า 13-20.

¹⁶ HENRY CAMPBELL BLACK , BLACK'S LAW DICTIONARY FITTH EDITION (ST.PUAL, MIN. WEST PUBLISHING CO. 1968.) หน้า 737.

¹⁷ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 พิมพ์ครั้งที่ 6 พ.ศ.2539 หน้า 150.

3.2.1 ประเภทของการคุกคาม

3.2.1.1 การคุกคามด้านสวัสดิภาพทางร่างกาย (treat of physical harm) หรือ คุกคามทางเศรษฐกิจ (treat of economic) หรือการคุกคามความก้าวหน้าในอนาคต (prospects of advancement) ซึ่งอาจส่งผลต่อการพยาน

3.2.1.2 การคุกคามแยกประเภทโดยผู้กระทำความผิด แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบุคคล (individual) องค์กรอาชญากรรม หรือกลุ่มผู้ก่อการร้าย (organized criminal or terrorist groups) และผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหาร

3.2.1.3 ภัยหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยลักษณะที่เป็นการข่มขู่โดยชัดเจนหรืออันตรายที่อาจแฝงมาเพราะผู้ต้องสงสัยหรือกลุ่มบุคคลรู้จักว่าเป็นผู้ที่น่าจะอันตราย เช่น ทหาร ตำรวจ หรือกลุ่มอาชญากร

3.2.1.4 การคุกคามจะมีเป้าหมายที่สำคัญคือ บุคคลหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ บุคคลที่คาดว่าจะพยาน (prospective witness)

ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดในส่วนของเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ ในกรณีอาชญากรรมจะเป็นการระแวดระวังและปลอดภัยมากกว่าที่จะพยายามคุกคามพยานบุคคลมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการป้องกันไม่ให้พยานของอีกฝ่ายหนึ่งมาให้การเป็นพยาน จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการนำพยานมาเบี่ยงความเท็จ ในขณะที่มีบุคคลพร้อมที่จะให้การตามความเป็นจริง แต่หากพยานหรือบุคคลดังกล่าวได้รับการคุกคามหรือเสียชีวิต ย่อมเป็นไปได้ที่จะทำให้การพิจารณาคดีประสบความสำเร็จ

3.2.2 หลักเหตุผลของการคุกคาม¹⁸ (The Logic of Intimidation)

การคุกคามจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้กระทำเชื่อว่าการกระทำของตนจะสื่อสารไปยังผู้ถูกข่มขู่ โดยการข่มขู่หรือการคุกคามนั้นมีลักษณะที่น่าเชื่อถือหรือมีน้ำหนักกว่าอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคล หากบุคคลดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามและการข่มขู่หรือคุกคามนั้นไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายหรือความเสียหายที่สูงเกินไป

3.2.3 การป้องกันการคุกคาม¹⁹ (The Logic of Preventing Intimidation)

¹⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 15

เป็นหลักการที่แก้ไขปัญหาที่เป็นการตอบสนองหลักการข้างต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ชมชุกคามเห็นว่าเงื่อนไขในการชมชุกไม่ส่งผล โดยการป้องกันผู้ชุกคามจากการกระทำที่น่าเชื่อว่าจะเป็นการทำไปสู่การชมชุกโดยการยับยั้งขัดขวางการติดต่อสื่อสารในการชมชุก ส่งผลให้การกระทำการดังกล่าวมีความยากลำบากหรือเกิดความเสี่ยง การกำหนดให้มีการปกปิดเป็นความลับหมายเลขโทรศัพท์จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือย้ายที่อยู่ชั่วคราว การโทรศัพท์ของศาลหรือพนักงานอัยการมีการควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ หรือการคุ้มครองพยาน (physical protection) การคุ้มครองสวติภาพระหว่าง การสืบพยานและการพิจารณาผู้ต้องหาที่อันตราย สิ่งหนึ่งคือจะต้องไว้ใจตำรวจ ประการที่ 2 การคุ้มครองทางกายภาพไม่สามารถคุ้มครองได้ตลอดเวลา นอกจากนั้นการผู้ชุกคามหรือการชมชุกมัก จะทราบเมื่อมีการกระทำเกิดขึ้นแล้ว แม้การชุกคามจะมีผลสำเร็จแต่ไม่สามารถบรรลุผล และการสร้างแรงจูงใจไม่ให้เกิดการกระทำตามที่ชมชุก การลงโทษผู้ชมชุกเป็นมาตรการตอบโต้ในฐานะเป็นผู้ขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการผู้ชุกคาม การให้รางวัลแก่ผู้แจ้งข่าวสาร การเพิ่มโอกาสให้มีการจับกุมและลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง

3.2.4 ขั้นตอนการคุ้มครองพยานบุคคล²⁰ (Steps to Protect Witnesses from Intimidation)

3.2.4.1 การทำให้การชมชุก ชุกคาม มีความยากลำบากและมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น การชมชุกที่น่าเชื่อถือว่าไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าข้อมูลเกี่ยวกับพยานบุคคลจะถูกเก็บเป็นความลับ ในสหรัฐอเมริกาความลับเกี่ยวกับพยานจะถูกเก็บเป็นการถาวรหากเจ้าหน้าที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้รับจากพยานบุคคล รวมทั้ง หากเจ้าหน้าที่ทราบว่าพยานบุคคลอาจจะได้รับอันตราย จะมีการขอมายค้น หรือขออนุญาตจากศาลเพื่อขอตัดกัฟทางโทรศัพท์ หรือการกระทำอื่นๆ เพื่อติดตามข้อมูล ในประเทศโคลัมเบีย ในกรณีความผิดที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม มีการเก็บความลับเกี่ยวกับพยานบุคคลเป็นการถาวร

3.2.4.2 การทำให้การชมชุก ชุกคามไม่ส่งผลประโยชน์ต่อผู้กระทำ มีหลายวิธีจะทำให้การชมชุกพยานบุคคลไม่ประสบผล โดยเฉพาะการที่สามารถทำให้พยานมาให้การโดยเร็วที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ ก่อนที่จะมีการชมชุก ในระบบ civil law คำให้การชั้นพนักงานสอบสวนสามารถใช้ในศาลได้ หากพยานบุคคลปฏิเสธการให้การในชั้นศาล ถ้าคำให้การดังกล่าวได้มีการซักค้านและมีการแสดงต่อหน้าจำเลย

¹⁹ เรื่องเดียวกัน ,หน้า 15.

²⁰ เรื่องเดียวกัน ,หน้า 15-16.

3.2.4.3 การสร้างแรงจูงต่อพยานเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำตามที่ได้รับการข่มขู่ พยานจำนวนไม่น้อยที่อาจจะต้องเสี่ยงภัยต่อการให้การถึงผู้ต้องหาที่อันตราย บางกรณีต้องมีการลดโทษหรือลดจำนวนข้อกล่าวหาต่อพยานบุคคล

3.2.4.4 การดำเนินการกับผู้คุกคาม ในกรณีที่มีการข่มขู่เจ้าหน้าที่ ศาล พนักงานอัยการ มักจะมีการสืบสวน แม้ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการกำหนดให้การกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นการความผิดที่รุนแรง แต่การกระทำการข่มขู่ คุกคาม ก็ยังมีเกิดขึ้นโดยเฉพาะ พยานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด มักจะถูกกลະเลยและทำให้การข่มขู่ นั้นประสบความสำเร็จ

แนวคิดของการคุ้มครองพยานบุคคลคือการให้ได้มาซึ่งพยานและให้พยานสามารถให้การโดยปราศจากอิทธิพล โดนที่ส่งผลต่อการให้การในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งการใช้อิทธิพล²¹ หมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่นๆ เพื่อให้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง และให้เกิดผลทางกายภาพ จิตใจ หรือความดีความงามของจิตใจ

ในประเทศไทย มีการใช้อิทธิพลในหลายรูปแบบเช่น การทำให้กลัวว่า จะถูกกลั่นแกล้งหรือถูกทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรม ถ้าไม่ยอมทำตามที่ถูกกระทำความผิดต้องการ เช่น แสดงตนว่ารู้จักกับผู้มีอำนาจที่อาจให้ผลร้ายแก่เจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ โดยอาจถูกโยกย้าย หรือลดความดีความชอบได้เป็นต้น การเกรงใจกันเป็นพิเศษระหว่างผู้จงใจกับเจ้าพนักงาน เป็นการใช้อิทธิพลอย่างหนึ่ง²²

3.3 การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล

การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล มีความแตกต่างกันออกไปตามกรณีที่เกิดขึ้น ในกรณีที่พยานได้รับการขู่เหยิงพยานทั้งทางตรงและทางอ้อม บางครั้งในกรณีที่มีความเสี่ยงภัยน้อยก็ไม่จำเป็นที่พยานต้องเปลี่ยนชื่อ หรือที่อยู่อาศัย เพียงแต่ให้พยานย้ายออกจากพื้นที่ที่อันตรายเพียงระยะเวลาหนึ่ง แต่ในบางกรณีความเสี่ยงภัยมีมาก รัฐต้องใช้มาตรการหรือวิธีที่แตกต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการคุ้มครองความปลอดภัยใน 2 กรณีดังนี้

3.3.1 การคุ้มครองความปลอดภัยในกรณีทั่วไป

การใช้มาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลมีหลายวิธี โดยกรณีทั่วไปคือการที่รัฐดำเนินการให้พยานสามารถชี้ตัวผู้ต้องหาโดยทางกระจกทาง

²¹ HENRY CAMPBELL BLACK , BLACK'S LAW DICTIONARY FITTH EDITION (ST.PUAL, MIN. WEST PUBLISHING CO. 1968.) หน้า 700

²² คำพิพากษาฎีกาที่ 1123/2508

เดียวโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย ซึ่งส่งผลให้พยานลดความกดดันและรู้สึกปลอดภัย หรือให้จำเลยอยู่ในความควบคุมของรัฐเมื่อมีเหตุเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะไปยังเหยียงพยานหลักฐาน การไม่อนุญาตให้จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีมา (vedio conferance) ใช้ในการสืบพยาน นอกจากนั้นการบัญญัติความรับผิดชอบของบุคคลต่อการกระทำในลักษณะที่เป็นการยุ่งเหยิงต่อพยานนั้น โดยทั่วไปการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยจะเกิดขึ้นในระหว่างพิจารณาคดี เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำการยุ่งเหยิงพยาน และรัฐได้ดำเนินการให้จำเลยหรืออยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐแล้ว ความเสี่ยงภัยที่พยานจะได้รับก็จะหมดไป

นอกจากนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติการกระทำต่อพยานในลักษณะที่เป็นการยุ่งเหยิง (Witness Tempering) หมายถึงการกระทำในลักษณะที่เป็นการคุกคาม ขัดขวาง โดยวิธีการข่มขู่ หรือใช้กำลัง เพื่อให้มีผลต่อการให้การของพยานรวมทั้งการขัดขวางการมีบทบาทในฐานะพยาน ซึ่งแต่เดิมได้บัญญัติให้การกระทำดังกล่าวมีความผิดก็เมื่อการกระทำดังกล่าวได้กระทำกับบุคคลที่เป็นพยานในคดี²³ แต่เนื่องจากในสภาพความเป็นจริงพบว่าการข่มขู่ หรือคุกคามไปยังบุคคลอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความร่วมมือของบุคคล เช่น การข่มขู่ภรรยาของพยานส่งผลต่อครอบครัวของพยานให้เกิดความหวาดกลัวภัยอันตรายและความหวาดกลัวดังกล่าวส่งผลให้พยานไม่สามารถเบิกความได้อย่างอิสระ²⁴ ต่อมาจึงได้มีการบัญญัติให้การกระทำต่อบุคคลใดๆ (another person) ไม่จำกัดเฉพาะพยานบุคคลก็มีความผิดทางอาญาได้เช่นกัน

แต่เนื่องจากมาตรการทางอาญาเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดต่อพยาน ซึ่งจะพบว่า จะใช้มาตรการทางอาญาได้ พยานก็จะได้รับผลของการกระทำหรือความเสียหาย และความเสียหายจะเกิดขึ้นก่อนที่รัฐจะรู้การกระทำผิดนั้น และอาจส่งกระทบกับการให้การในฐานะพยาน ดังนั้นจึงต้องหามาตรการหรือวิธีการอื่นๆ ที่จะให้ความคุ้มครองพยานเป็นกรณีพิเศษ

²³ 18 U.S.C. section 1503 (ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน ปี ค.ศ.1982)

²⁴ In recarr , D.C. Ohio 1977 , 436.

3.3.2 การคุ้มครองในกรณีพิเศษ (Witness Protection Programme)

เนื่องจากการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดี ประกอบกับสภาพอาชญากรรมที่มีความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะจำนวนของผู้กระทำความผิดและลักษณะการกระทำที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การใช้ความรุนแรงที่มากขึ้น และรูปแบบอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยโดยใช้กรณีทั่วไปคือการให้มาตรการการออกหมายจับ หรือการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในความควบคุมของรัฐ เพื่อให้หลีกเลี่ยงจากการยุ่งเหยิงกับพยานทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยรัฐควบคุม ผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ จึงไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย เนื่องจากผู้ร่วมกระทำความผิดอื่นๆ ซึ่งรัฐยังไม่สามารถจับกุมมาดำเนินคดีได้ จะพยายามกดดันพยานเพื่อให้หลีกเลี่ยงการให้การเป็นพยาน หรือให้การที่บิดเบือนไปจากความจริง หรือในกรณีที่พยานไม่กระทำตามที่ได้รับการข่มขู่ อาจได้รับอันตรายทั้งในระหว่างการพิจารณาคดี หรือภายหลังจากการให้การในชั้นพิจารณาแล้ว

ปัจจุบันถือว่าการให้ความคุ้มครองพยานเป็นกรณีพิเศษนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมเนื่องจากต้องใช้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากเพื่อมาให้การหรือพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลเพื่อลงโทษจำเลย โดยบางกรณีได้ก็ผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยาน เพื่อให้การถึงเครือข่ายกลุ่มการกระทำความผิด

การให้มาตรการพิเศษมีลักษณะเป็นการคัดเลือก (selective) พยานบุคคลเข้าสู่การดูแลของรัฐ โดยพิจารณาจากพยานที่มีโอกาสได้รับความเสี่ยงภัย และพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐมีข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณและกำลังพล (resoure) ²⁵

ดังนั้นรัฐในฐานะผู้คุ้มครองความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองรวมทั้งควบคุมกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพจึงต้องหามาตรการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการเป็นพยานในคดีและสามารถให้การได้โดยปราศจากข้อขัดขวางใดๆ โดยพิจารณาจากความเหมาะสมและให้เกิดความเพียงพอต่อปัญหาที่เกิดขึ้น โดยในแต่ละประเทศจะมีวิธีการที่แตกต่างกัน แต่ที่พบว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดในปัจจุบันคือการให้พยานอยู่ในความคุ้มครองความปลอดภัยของรัฐโดยจัดในรูปแบบของโครงการซึ่งมีหลักการสำคัญคือ

²⁵ จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รุจิรวงษ์ อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2543 ที่โรงแรมโนโวเทล กรุงเทพฯ.

3.3.2.1 บุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง รัฐให้ความคุ้มครองกับพยาน หรือบุคคลตกลงที่จะมาให้การ และระหว่างการพิจารณารวมทั้งพยานที่ให้การแล้ว โดยการคุ้มครองรวมไปถึงบุคคลที่ความเกี่ยวพันหรือใกล้ชิดกับพยาน บุคคลอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวพันกับพยานซึ่งหากเกิดอันตรายต่อบุคคลนั้นอาจส่งผลต่อการให้การของพยานได้

3.3.2.2 ประเภทความผิดที่พยานควรได้รับการคุ้มครองเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์การอาชญากรรม เช่นเกี่ยวกับการลักลอบลำเลียงยาเสพติด การก่อการร้าย หรือความผิดคดีอุกฉกรรจ์ หรือในกรณีที่พยานได้รับการข่มขู่ คุกคาม

3.3.2.3 วิธีการให้ความคุ้มครองหมายความรวมถึง การเปลี่ยนแปลงชื่อ นามสกุล (new identity) การย้ายที่อยู่ (relocating the witness) การให้ความสะดวกต่อพยาน (accommodation for the witness) การให้ความคุ้มครองความปลอดภัย (physical protection) การจัดหาค่าใช้จ่ายตามสมควร (reasonable financial assistance to the witness) การรักษาความลับข้อมูลของพยานบุคคลหรือสิ่งที่ใช้ยืนยันบุคคล

3.3.2.4 หลักเกณฑ์การพิจารณา ผู้มีอำนาจพิจารณาจะต้องรวบรวมข้อมูลและประเมินว่าพยานบุคคลควรได้รับการคุ้มครองในกรณีพิเศษหรือไม่ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังนี้ ความรุนแรงของคดี (the seriousness of the offence) ความสำคัญของพยานในคดี (the nature and importance of that statement or evidence) ภัยอันตรายที่พยานบุคคลอาจได้รับ (the nature of the perceived danger to the witness) ผลประเมินทางจิตวิทยา (the results of psychological or psychiatric examination) ความเสี่ยงภัยต่อสังคม (the risk to the public if witness is included in the program) การคุ้มครองด้วยวิธีการอื่นๆที่เหมาะสม (alternative methods of protecting the witness) ค่าใช้จ่ายในการให้ความคุ้มครอง

3.3.2.5 ข้อผูกพันระหว่างรัฐกับบุคคลรัฐและพยานบุคคลจะต้องข้อผูกพัน ซึ่งพยานบุคคลจะต้องมีความผูกพันต่อรัฐเพื่อสนับสนุนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี โดยพยานและรัฐต้องทำข้อผูกพัน (Memorandum of Agreement) โดยรัฐมีหน้าที่ให้การคุ้มครองพยานบุคคลและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามที่จำเป็นและสมควร ในขณะที่พยานบุคคลมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้ข้อมูลหรือพยานหลักฐาน การเปิดเผยข้อผูกพันทั้งทางกฎหมายและหนี้สิน รวมทั้งให้ความร่วมมือกับรัฐในกรณีอื่นๆเพื่อความจำเป็นในการคุ้มครองพยานตามโครงการดังกล่าว

3.3.2.6 การไม่เปิดเผยข้อมูลที่ยืนยันตัวตนบุคคล เป็นวิธีการป้องกันพยานจากการคุกคามในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะภัยอันตรายต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนชื่อ นามสกุลหรือที่อยู่จะไม่เกิดผลหากข้อมูลต่างๆได้รับการเปิดเผยจนไปสู่บุคคลที่ต้องการจะก่อให้เกิดความเสียหายกับพยาน แต่ก็มีข้อยกเว้นที่รัฐหรือผู้มีอำนาจจะเปิดเผยข้อมูลในกรณีต่อไปนี้ เพื่อ

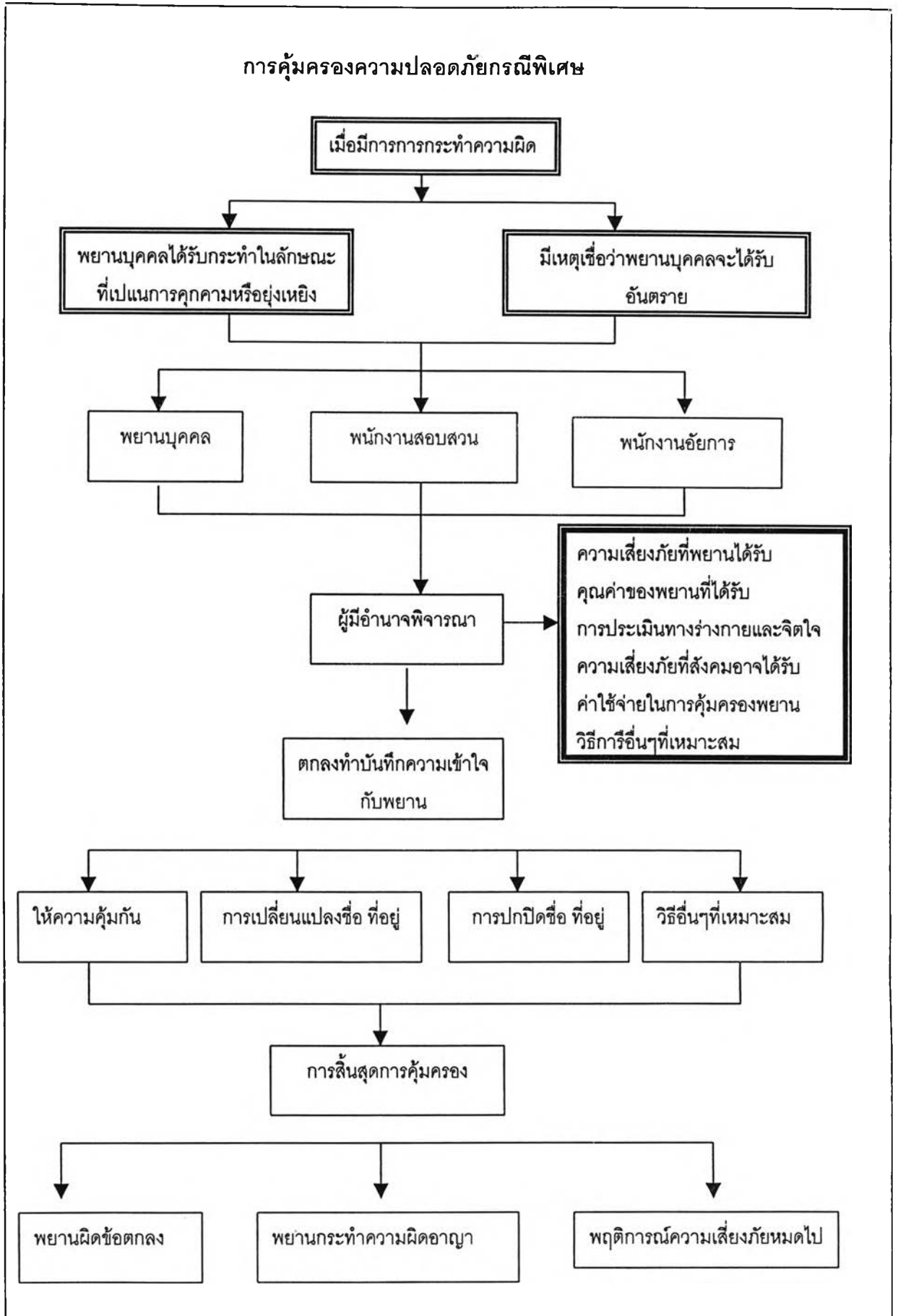
ประโยชน์ของความยุติธรรม หรือความมั่นคงของประเทศ หรือพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลอื่น

3.3.2.7 การสิ้นสุดการคุ้มครอง รัฐมีสิทธิที่จะยกเลิกหรือระงับการคุ้มครองเมื่อพยานมีเจตนาที่จะผิดข้อตกลง หรือพยานกระทำความผิดอาญา หรือในกรณีที่พฤติการณ์แห่งภยันตรายหมดไป และการยกเลิกดังกล่าวจะต้องมีการแจ้งต่อพยานบุคคลเป็นลายลักษณ์อักษร

3.3.2.8 การพิจารณาการเข้าสู่การคุ้มครองพยานในกรณีพิเศษนั้น รัฐไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบทั้งทางอาญาและทางแพ่งต่อพยานในกรณีที่รัฐไม่รับพยานเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน รวมทั้งการกระทำใดๆที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นๆได้กระทำโดยสุจริตจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ตารางเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

ข้อดี	ข้อเสีย
1. เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคล	1. การใช้งบประมาณ บุคลากรจำนวนมาก
2. การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล	2. อาจนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มน้ำหนักพยาน
3. สร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม และนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชน	
4. เป็นเครื่องมือในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม	
5. เป็นมาตรการรองรับความร่วมมือระหว่างประเทศ	
6. เป็นการรักษาคูณค่าของพยานหลักฐานในคดีอาญา	

3.4 ความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

3.4.1 คุณลักษณะของพยานบุคคลมีความแตกต่างกับพยานประเภทอื่นๆ จะพบว่าพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุจะอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในระหว่างการพิจารณา เช่น ยาเสพติด เมื่อมีการตรวจพิสูจน์แล้วจะมีการเก็บรักษาโดยเจ้าพนักงาน²⁶ รวมทั้งโดยสภาพทางกายภาพจะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่สำหรับพยานบุคคลซึ่งให้ความสำคัญต่อการเบิกความในชั้นพิจารณา อาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ความทรงจำ หรือการขัดขวางในรูปแบบต่างๆ ของผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น การข่มขู่ การให้อามิสสินจ้าง

3.4.2 การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานคือการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่ไม่ชอบ²⁷ ดังนั้นการให้ความคุ้มครองในสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชนเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคมเป็นภารกิจพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐ ไม่ว่าจะประเทศนั้นจะมีรูปแบบการปกครองในระบบใด²⁸

3.4.3 การคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม พยานบุคคลเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาคำความจริงและสร้างความยุติธรรมให้สังคม ดังนั้นการทำลายพยานอันเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การค้นหาคำความจริงจะทำให้ระบบของกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพซึ่งถือเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

3.4.4 การให้ได้มาซึ่งพยานเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานที่ดีที่สุดและพยานที่มีคุณค่าการแสวงหาพยานหลักฐานที่ดีที่สุด ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องหามาตรการเพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจที่จะให้การในข้อเท็จจริงต่างๆ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่สำคัญคือ กฎแห่งการรับฟังพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence Rule) ซึ่งมีหลักว่า ถ้าประเด็นพิพาทประเด็นใดสามารถจะพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานหลายชิ้นต่างกัน คู่ความจะต้องนำพยานที่มี

²⁶ ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการเก็บรักษา ยาเสพติดให้โทษของกลาง พ.ศ. 2538.

²⁷ ประเทือง กীরตินบุตร สิทธิมนุษยชน- หน้าที่มนุษยชน ,วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2537 พิมพ์ที่ บริษัท ธรรมสาร หน้า ที่ 256.

²⁸ พ.ต.อ.ธรรมศักดิ์ วิชชาวาระ, ระบบงานตำรวจ และการบริหารงานบุคคลของตำรวจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารยุติธรรม ,มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 3 หน้า 126.

คุณภาพดีที่สุดในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทนั้นเข้าสืบ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้คู่ความเอาพยานที่ด้อยคุณภาพมาสืบอันจะทำให้ศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาด

3.4.6 การรักษาคุณค่าพยานหลักฐาน พยานบุคคลมีคุณค่าอยู่ที่ความน่าเชื่อถือและความสามารถในการรับรู้ การจดจำและการถ่ายทอดสิ่งที่ตนได้สัมผัสมา นอกจากนั้นพยานบุคคลนั้นมีความจริงใจเพียงใดในการเบิกความหรือให้การเป็นพยานต่อศาลว่าตรงกับข้อเท็จจริงที่พยานรับรู้และจดจำมา จะพบว่าในคดีอาญามักให้ความสำคัญกับพยานบุคคลมากกว่าพยานประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะประจักษ์พยานซึ่งรู้เห็นการกระทำความผิดโดยตรงจะมีบทบาทสำคัญต่อการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน

3.4.7 การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นเครื่องมือที่ให้ได้ว่าซึ่งพยานหลักฐานในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากการกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมมักจะมีการปกปิดหลักฐานและมีการวางแผนงานที่มีความซับซ้อน ดังนั้นในบางครั้งจำเป็นต้องใช้ผู้กระทำความผิดซึ่งอยู่ในองค์กรดังกล่าวมานำสืบเป็นพยาน และจะต้องใช้การคุ้มครองพยานบุคคลให้ปลอดภัยต่อภัยอันตรายต่างๆ เพื่อให้พยานดังกล่าวเบิกความเพื่อนำผู้กระทำความผิดอื่นๆ มาลงโทษ

ปัญหาการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมนี้มีความยากลำบากหลายด้านและความยากลำบากที่สุดในการที่จะเอาผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมในด้านหนึ่ง การหาพยานบุคคลมาเป็นพยานเพื่อให้การในชั้นสอบสวนและในศาลเพื่อชี้ถึงความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งนี้เพราะองค์กรอาชญากรรมนั้นมีความกลุ่มผู้กระทำความผิดและสมาชิกของกลุ่มมากผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีนั้นเป็นเพียงบางคนของกลุ่มเท่านั้น ในขณะที่สมาชิกหรือพรรคพวกร่วมกลุ่มองค์กรอาชญากรรม ยังดำเนินกิจกรรมอยู่ภายนอกที่คุมขัง โดยมีกำลังและทรัพยากรที่สมบูรณ์จากรายได้จากการกระทำความผิดกฎหมาย และการใช้ความรุนแรงก็เป็นวิธีการดำเนินการที่เป็นปกติวิสัยของกลุ่มดังกล่าวอยู่แล้ว กลุ่มองค์กรอาชญากรรมรู้ดีว่าหากกำจัดพยานที่จะให้การในศาลได้ ก็จะทำให้ขาดพยานหลักฐานที่จะใช้ลงโทษสมาชิกขององค์กรที่ถูกจับกุมดำเนินคดีได้ หรือหากองค์กรอาชญากรรมนั้นสามารถข่มขู่พยานดังกล่าวได้ว่าหากหากไปให้การต่อเจ้าหน้าที่หรือเบิกความในศาล และทำให้พวกของตนต้องถูกลงโทษ ก็จะถูกแก้แค้นโดยการฆ่าและหรือทำร้ายตัวพยานนั้นเองรวมไปถึงบุคคลในครอบครัวของพยานด้วย²⁹ เช่น การนำการคุ้มครองพยานเป็นมาตรการรองรับการกักผู้ต้อง

²⁹ วันชัย รุจิรวงษ์, มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล, วารสารอัยการ ปีที่ 18 ฉบับพฤศจิกายน 2537 หน้า 101.

หาเป็นพยานเช่นคดี นาย สุรัชย์ เงินทองฟู(บึงรอน) ได้กักผู้ต้องหาไว้เป็นพยานเพื่อสอบสวนขยายผลคดี และทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องดูแลให้ความคุ้มครองความปลอดภัยกับผู้ต้องหา³⁰

3.4.8 เพื่อสร้างความเชื่อถือต่อความร่วมมือกันในทางอาญาระหว่างประเทศ

3.5 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทย

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา มีการบัญญัติไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการทางอาญาทั้งกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติ และระเบียบต่างๆซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กันโดยวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายว่ามีความบกพร่องที่จำเป็นต้องแก้ไขในส่วนใดบ้าง โดยพิจารณาภาพรวมของการคุ้มครองพยานบุคคลจากที่ผ่านมา โดยเฉพาะการศึกษาการคุ้มครองพยานบุคคลในด้านสวัสดิภาพทางร่างกาย (Physical protection) ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ดังนี้

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทยมีการบัญญัติให้แทรกอยู่ในมาตรการต่างๆในทางกฎหมาย โดยใช้คำว่ากรกระทำในลักษณะที่เป็นการยุ่งเหยิงพยานไม่ว่าในลักษณะทางตรงหรืออ้อม

3.5.1 การคุ้มครองพยานบุคคลระดับนโยบาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 244 ได้บัญญัติให้สิทธิต่อพยานบุคคลในการได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติ และค่าตอบแทนที่กฎหมายบัญญัติ โดยที่ผ่านมามีหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้มีความตระหนักถึงความสำคัญของพยานบุคคลและได้กำหนดไว้ในนโยบายของหน่วยงานเช่น

3.5.1.1 สำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พยานในแผนปฏิบัติการประจำปี 2538 ไว้ คือการอำนวยความสะดวกในเรื่องการจ่ายค่าพาหนะและค่าตอบแทนพยาน ตลอดจนการให้ความปลอดภัยพยานตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2538 ข้อ 78

พนักงานอัยการพึงปฏิบัติโดยสุภาพต่อพยานและระลึกถึงสิทธิของพยานโดยปราศจากจากถูกขัดขวางสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง สิทธิจะได้รับค่ายานพาหนะ เบี้ยเลี้ยง และพนักงานอัยการต้องอำนวยความสะดวกแก่พยานให้ได้รับสิทธิดังกล่าวอย่างดีที่สุด

³⁰ พล.ต.ต.สมชาย สุทธิไวยกิจ ผบก.สอบสวน บข.ปส. (เดลินิวส์ วันที่ 8 มกราคม 2542).

3.5.1.2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ได้กำหนดมาตรการรองรับนโยบายด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการของสถานีตำรวจ ในส่วนของมาตรการการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหาย พยาน และช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เช่น จัดกำลังตำรวจให้ความคุ้มครองเยี่ยมเยียนผู้เสียหาย และ พยานเพื่อให้มีความมั่นใจในความปลอดภัยและเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม³¹ รวมทั้ง จรรยาบรรณสำหรับพนักงานสอบสวนยึดถือใช้เป็นกรอบและแนวทาง พึ่งให้ความสำคัญและให้ ความคุ้มครองต่อพยานในคดีอาญา³²

3.5.2. การคุ้มครองความปลอดภัยโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย

3.5.2.1 การคุ้มครองโดยใช้มาตรการทางอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา มีบทบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลแทรกอยู่ในหมวด ความผิดซึ่งดังนี้

1. ความรับผิดต่อเสรีภาพ

มาตรา 392 “ ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจโดยการขู่เข็ญ ต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน “

มาตรา 309 “ ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่ว่ากระทำการใด หรือจำยอมต่อ สิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืน นั้นเองหรือของผู้อื่นหรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจำนนต่อสิ่งนั้น”

มาตรา 310 “ ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่นหรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่น ปราศจากเสรีภาพในร่างกาย “

2. ความรับผิดของบุคคลต่อการทำลายพยานหลักฐาน

การบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม หมวด 1 ความผิดต่อ เจ้าพนักงานในการยุติธรรม

³¹ กรมตำรวจ , รายงานประจำปี 2540 , โรงพิมพ์ตำรวจ , มิถุนายน 2541 , หน้า 98.

³² คณะทำงานพิจารณาปรับปรุงพัฒนางานการสอบสวนคดีอาญา , คู่มือพนักงานสอบสวน , กรุงเทพมหานครโรงพิมพ์ตำรวจ , 2532 , หน้า 1.

มาตรา 184 ผู้ใดเพื่อที่จะช่วยผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิด

พยานหลักฐานในมาตรานี้ให้รวมความถึงพยานบุคคลด้วย³³ นอกจากนี้ ม.184 ใช้บังคับกับ "ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิด ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำต่อพยานหลักฐาน โดยไม่จำเป็นต้องถึงขั้นเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล แม้เป็นเพียงแต่ใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน ก็มีความผิดตามมาตรานี้แล้ว และไม่จำเป็นต้องได้ใช้เป็นพยานหลักฐานเพราะกฎหมายใช้คำว่า "ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิดเป็นแต่มูลเหตุเท่านั้น รวมทั้งในกรณีการจัดให้พยานไปเสียให้พ้นจากการที่จะเบิกความ เป็นความผิดเช่นกัน

3. ความรับผิดในส่วนที่ให้ความคุ้มครองต่อชีวิต และร่างกาย

ความผิดลักษณะ 10 หมวดที่ 1 และหมวดที่ 2 เสรีภาพ ความผิดลักษณะ 11 หมวดที่ 1 จะพบว่าพยานบุคคลก็เป็นบุคคล ดังนั้นจึงใช้บทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพของบุคคลทั่วไปมาปรับใช้ได้ เช่น

มาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

มาตรา 295 " ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตราย แก่กาย หรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย "

มาตรา 296 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289

4. ความรับผิดต่อบุคคลที่กระทำต่อบุคคลอื่นเพื่อปกปิดพยานหลักฐาน

มาตรา 289(7) ผู้ใดฆ่าผู้อื่น "ฆ่าเพื่อจะเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่น เพื่อปกปิดความผิดของตนหรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำไว้³⁴ และพบว่าบุคคลซึ่งมีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดมักจะได้รับอันตรายหาก

³³ จิตติ ดิงศภัทย์ .กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 1 , กรุงเทพมหานครพิมพ์ , พิมพ์ครั้งที่ 6 , 2536 หน้า 1771.

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2535.

3.5.2.2 การคุ้มครองความปลอดภัยโดยใช้มาตรการบังคับ

3.5.2.2.1 การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย³⁵ เป็นมาตรการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในความควบคุมของรัฐ เพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและความปลอดภัยต่อพยานหลักฐาน โดยการพิจารณาปล่อยชั่วคราวนั้นพิจารณาปัจจัยหลายประการที่สำคัญคือการพิจารณาจากภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

การพิจารณาปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลจะพิจารณาความสัมพันธ์จำเลยซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภัยอันตรายบุคคล โดยการ ช่มชู้ หรือการคุกคามโดยวิธีการอื่นๆ³⁶ และปกติพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้แถลงคัดค้านการปล่อยชั่วคราวและศาลเป็นได้ส่วนว่ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อหรือไม่ว่าจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือที่จะขอปล่อยชั่วคราวมีพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นการ ช่มชู้ คุกคามพยาน

การพิจารณาปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ พิจารณาจากระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2538 ข้อ 22 (หลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล)

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกด้วย ดังนั้น การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะ

³⁵ ป.วิ.อาญา มาตรา 106 , 108(6).

³⁶ คำพิพากษาฎีกา 107/2537 กรณีสืบเนื่องมาจากศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยที่ 4 ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ต่อมา พ.ต.อ. จ. ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเป็นพนักงานสอบสวนคดีนี้ผู้ร้องได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมตำรวจให้เอกสารรายงานผลการสืบสวน การช่มชู้ และการจ้างพยานรวม 14 ฉบับมายื่นต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดีและแจ้งพฤติกรรมที่จำเลยที่ 3 และ 4 ช่มชู้และจ้างวานให้พยานกลับคำให้การชั้นสอบสวน และศาลชั้นต้นได้สอบถามผู้ร้องและผู้ร้องแถลงยืนยันว่าข้อความในเอกสารเป็นจริง และโจทก์ให้ดูเอกสารดังกล่าวแล้ว ส่วนจำเลยที่ 3 ที่ 4 ปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริง ศาลชั้นต้นพิจารณาและมีคำสั่งให้เพิกถอนการปล่อยชั่วคราวของจำเลยที่ 3 และที่ 4 จำเลยที่ 4 อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า พ.ต.อ. จ ผู้ร้องเป็นพนักงานสอบสวนย่อมมีส่วนได้เสียในคดี โดยมีหน้าที่ปกป้องรักษาพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การพิจารณาของศาลต่อไป เมื่อผู้ร้องได้รับการร้องขอจากพยานว่าถูกจำเลยที่ 4 คุกคามและช่มชู้

อย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตี การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตีตามปกติจึงต้องพิจารณาว่าเป็นกรณีที่นำเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ด้วย หากคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและเป็นที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควร เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะก่ออันตรายโดยไปกระทำผิดซ้ำแล้ว กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องออกหมายจับหรือจับ ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไป

ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจของรัฐตามนัยดังกล่าวมาแล้วในวรรคหนึ่ง โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว พนักงานอัยการต้องปล่อยตัวบุคคลหรืออนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ

การพิจารณาปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน โดยพิจารณาจากระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดี ในการปล่อยชั่วคราว ลักษณะ 7 บทที่ 1

ข้อ 178(6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ เช่นถ้าผู้ต้องหาเป็นคนมีอำนาจทางนักเลง ทางพรรคพวก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปคดีให้เสียความยุติธรรม หรือให้พยานหวาดกลัวจนไม่กล้าให้ความสัจจริง

3.5.2.2.2. การออกหมายจับ³⁷ เป็นมาตรการการควบคุมผู้ต้องหาซึ่งมีเงื่อนไขหลายประการ รวมทั้งเหตุเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยทางตรงหรือทางอ้อม พนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจการออกหมายจับเพื่อเป็นการควบคุมตัวจำเลยให้อยู่ในอำนาจของรัฐเพื่อการคุ้มครองพยานหลักฐานต่างๆ แต่กฎหมายไม่ได้ระบุว่ากระทำอย่างไรเป็น กรณีที่น่าสงสัยว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ม 56 (1) ถ้าเป็นหมายจับผู้ต้องหาที่มีได้อยู่ในอำนาจศาล ได้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

³⁷ ป.วิ.อ. มาตรา 66(3) .

นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติการออกหมายจับไว้ให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาล ตามมาตรา 237 วรรค 2 (2) เมื่อมีหลักฐานว่ามีการยุ่งเหยิงพยานไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งแม้ปัจจุบันอยู่ในระหว่างบทเฉพาะกาล แต่แสดงว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ให้ความสำคัญต่อการป้องกันให้พยานได้รับความคุ้มครองเช่นกัน

3.5.2.3 การคุ้มครองโดยการโอนคดีเพื่อความปลอดภัย

มาตรการที่ใช้กรณีของโจทก์และจำเลย ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงในทางภาวะวิสัยอันสื่อแสดงว่าอาจมีการขัดขวาง หรือพิจารณาต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายแรงอย่างอื่นขึ้น โดยพิจารณาจากลักษณะของความผิดฐานของจำเลย จำนวนจำเลย ความรู้สึกของประชาชน หรือเหตุผลอย่างอื่น โจทก์หรือจำเลยยื่นเรื่องราวต่ออธิบดีศาลฎีกาขอให้โอนคดีได้³⁸

คำพิพากษาฎีกาที่ 416/2508 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสองเป็นผู้ใหญ่บ้าน ถูกฟ้องร้องร่วมกับพวกฆ่า พยานโจทก์เป็นลูกบ้านของจำเลย รู้สึกหวาดกลัวอิทธิพล ตำรวจท้องถิ่นไม่ให้ความกองปราบต้องไปดำเนินการสอบสวนเอง เป็นพฤติการณ์ที่โอนคดีได้

3.5.2.4 การคุ้มครองโดยการสืบพยานล่วงหน้า

กรณีพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การที่จะนำพยานมาสืบในภายหลังนั้น เป็นกรณีการแก้ปัญหาในส่วนของพยานที่ได้รับการข่มขู่ หรือถูกบีบบังคับจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอิทธิพล หรือในกรณีถูกอำนาจเงินชักจูงจนไม่มาเบิกความเป็นพยานที่ศาลหรือในกรณีผู้เสียหายได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดไม่ตั้งใจดำเนินคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ

“ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม มีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การที่จะนำพยานนั้นมาสืบในภายหลัง พนักงานอัยการโดยตนเองหรือได้รับคำร้องขอจากพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหายซึ่งได้ร้องทุกข์ไว้แล้ว จะยื่นคำร้องต่อศาลโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 26.

วรรค 6 ในกรณีนี้ที่ผู้ต้องหาเห็นว่าหากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

3.3.2.5 การคุ้มครองโดยการสืบพยานด้วยถ่ายทอดภาพและเสียง

กรณีเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน การชี้ตัวผู้ต้องหาและการสอบปากคำให้พนักงานสอบสวนจัดสถานที่ที่เหมาะสมประกอบด้วยให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ร่วมอยู่ด้วย³⁹ นอกจากนั้นในการสืบพยานพยานบุคคลที่เป็นเด็กนั้นไม่สามารถเบิกความได้ อาจเนื่องมาจากความกลัว ความไม่เข้าใจ หรือเหตุประการอื่น⁴⁰ เด็กจะต้องเผชิญหน้ากับจำเลยในห้องพิจารณาและคำถามที่ตอกย้ำจิตใจของเด็กซึ่งบอบช้ำให้เลวร้ายยิ่งขึ้นและยังส่งผลให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานคลาดเคลื่อนอีกเช่นกัน

ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตรี บัญญัติให้ “ในการสืบพยานในคดีที่พยานเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ถ้าศาลเห็นสมควรและจัดให้พยานนั้นอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กแล้ว ศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ คือ ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง หรือถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

ในการเบิกความของพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณาด้วย และเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ทราบ

ก่อนการสืบพยานตามวรรคหนึ่ง ศาลจะจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียง คำให้การของพยานที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 171 วรรคสอง ต่อนหน้าคู่ความก็ได้ และหากศาลเห็นสมควรจะให้อธิบายภาพและเสียงคำให้การของพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาลก็ได้

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ และ 133 ตรี .

⁴⁰ ตระกูล วินิจนัยภาค และ ดุษฎี หลีละเมียร , กระบวนการยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิเด็กที่เป็นเหยื่อ , ดุลพาห , เล่มที่ 2 ปีที่ 44 เมษายน-มิถุนายน 2540 , หน้า 193.

แต่การสืบพยานด้วยวิธีการนี้ปัจจุบันยังไม่มีการบังคับใช้เนื่องจากอยู่ระหว่างที่รัฐต้องเตรียมความพร้อมทั้งบุคลากรและอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ซึ่งจะมีผลบังคับหลังจากวันที่ 14 กันยายน 2543 เป็นต้นไป ซึ่งการสืบพยานด้วยวิธีดังกล่าวเป็นการคุ้มครองพยานอีกหนทางหนึ่ง

3.3.2.6 การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัยเนื่องจากการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิด เป็นวิธีการที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในกรณีที่มีเหตุอันเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงพยาน เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์ที่น่าจะก่อให้เกิดกับอันตรายต่อสังคม ซึ่งรวมถึงบุคคลซึ่งได้มาเป็นพยานในคดีอาญา การใช้การกักกัน⁴¹ เพื่อการควบคุมผู้กระทำความผิดติดนิสสัยให้อยู่ในเขตกำหนดเพื่อป้องกันการกระทำความผิด หรือการเรียกประกันชั้นต้น⁴² เป็นกรณีที่รัฐนำมาใช้กับบุคคลใดที่มีเหตุอันเชื่อว่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตราย ซึ่งพนักงานอัยการจะเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลให้เรียกประกันชั้นต้น เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสัญญาว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายหรืออันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งพบว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยอยู่ในอำนาจของพนักงานอัยการ

3.3.2.7 การคุ้มครองพยานโดยการคุมและการป้องกัน

ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 6 ว่าด้วยการคุมพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญา⁴³

ข้อ 255 ด้วยปรากฏว่าคดีอาญาบางคดีในชั้นสอบสวนปรากฏข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานว่ามีมูลความผิดจนพนักงานอัยการได้สั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว แต่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ได้มีหมายเรียกหรือผู้เสียหายไปเบิกความ พนักงานสอบสวนไม่สามารถดำเนินการติดตามพยานหรือผู้เสียหายไปเบิกความได้ เพราะพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือพนักงานสอบสวนจุดที่อยู่ของพยานไม่ละเอียดชัดเจน หรือเพิกเฉย จึงไม่ติดตามพยานหรือบิดพลิ้ว ไม่เต็มใจไปเบิกความหรือถูกคุกคามขู่เข็ญ หรือได้รับประโยชน์เป็นเหตุให้คดีขาดหลักฐาน ทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง เกิดความเสียหายแก่คดีได้กำหนดให้พนักงานสอบสวน

⁴¹ ป.อ. มาตรา 40.

⁴² ป.อ. มาตรา 46.

⁴³ ทวี ตาตะยานนท์ . ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ปรับปรุงใหม่ , พ.ศ.2540 .

1. สอบสวนตำบลที่อยู่ของพยานซึ่งไม่ใช่ข้าราชการประจำ
2. เมื่อเห็นว่าพยานสำคัญที่จะต้องไปเบิกความในชั้นศาลบางคน อาจจะบิดพลิ้วไม่ไปเบิกความในชั้นศาล พนักงานสอบสวนต้องพยายามหาเวลาไปพบพยานยังสถานที่อยู่หรือที่ทำงานให้ได้
3. ถ้าผู้เสียหายหรือพยานเป็นคนยากจนขัดสน สมควรจะอนุเคราะห์ให้ได้รับเงินค่าพาหนะหรือเบี้ยเลี้ยงหรือทั้งสองอย่าง ก็ให้พนักงานสอบสวนรับรองความยากจนขัดสนของผู้เสียหายหรือพยานไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป
4. การส่งหมายเรียกให้ผู้เสียหายหรือพยานให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีนั้น
5. การที่พนักงานสอบสวนละเลยไม่สนใจติดตามพยานสำคัญ หรือผู้เสียหายไปเบิกความจนเป็นเหตุให้ศาลสั่งตัดพยาน และพิพากษายกฟ้อง ถือว่าเป็นความบกพร่องร้ายแรงให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวน
6. การเป็นเบิกความเป็นพยานศาลในคดีอาญา ถือเป็นราชการอันสำคัญยิ่ง เมื่อข้าราชการตำรวจได้รับหมายเรียกของศาลให้ไปเบิกความแล้ว ต้องไปตามกำหนดนัด เว้นแต่มีเหตุขัดข้องหรือมีราชการอื่นที่จำเป็น
7. ให้พนักงานสอบสวนจัดทำสมุดคุมพยานประจำตัวของพนักงานสอบสวนชั้น 1 เล่ม และมีสมุดคุมพยานประจำสถานีตำรวจนครบาลหรือสถานีตำรวจภูธรอีก 1 เล่ม

ข้อ 256 การป้องกันพยาน พยานสำคัญในคดีอาญาบางคดี มีความจำเป็นและสมควรต้องจัดการให้มีการป้องกัน คือ

1. พยานนั้นเป็นพยานสำคัญในคดีและ
2. พยานเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นแหล่ง หรือตามทางสืบสวนมีเหตุน่าเชื่อว่า ถ้าปล่อยให้พยานอยู่ในที่เดิมแล้ว จะเกิดอันตรายก่อนที่พยานจะได้เบิกความก็ได้ หรือปรากฏว่ามีการดำเนินการจะให้พยานหลบหนีไปก็ได้

ให้พนักงานสอบสวนรายงานชี้แจงเหตุผล พร้อมอัตราเบี้ยเลี้ยงรายวัน ตามความเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น และฐานะของพยานให้กรมตำรวจทราบและสั่งการต่อไป

เมื่อได้รับคำสั่งให้กรมตำรวจให้จัดการป้องกันพยานแล้ว ให้พนักงานสอบสวนที่มีตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรขึ้นไป อธิบายความประสงค์ให้พยานทราบ เมื่อพยานตกลงให้ทำเป็นบันทึกความสมัครใจโดยลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และให้จดสถานที่ให้พยานอาศัยชั่วคราว หากพยานมีความจำเป็นจะไปที่ใดก็ได้ โดยแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบก่อนแล้วอยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าพนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาหาทางป้องกันพยานด้วยดี

ถ้าฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และผู้ที่จะต้องรับผิดชอบเห็นว่าต่อไปจะเป็นการยากที่จะนำพยานสำคัญมาเบิกความชั้นศาล เพราะพยานนั้นเป็นการยากที่จะนำพยานสำคัญมาเบิกความชั้นศาล เพราะพยานนั้นเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งน่ากลัวว่าจะเกิดภัยอันตรายเพราะถูกคุกคามขู่เชิญ หรือจะเป็นเพราะมีเหตุเชื่อว่าพยานนั้นจงใจหลบหนีหรือหลีกเลี่ยงการมาเบิกความในชั้นศาลด้วยเหตุอื่น ๆ ให้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบแจ้งเหตุดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว

ให้ผู้บังคับบัญชาระดับกองกำกับการ กองบังคับการ กองบัญชาการ และเจเรตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ออกตรวจราชการ ตามประมวลระเบียบกรมตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี เล่ม 2 ประเภทการบริหาร ลักษณะที่ 56 ว่าด้วยการตรวจราชการ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนให้เป็นไปตาม ข้อ 222 และ 256 โดยเคร่งครัด

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า การดำเนินการตามระเบียบดังกล่าว จะปฏิบัติโดยใช้กำลังเจ้าหน้าที่ที่จำกัดและมุ่งคุ้มครองพยานบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งประจักษ์พยานซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยมีได้มุ่งคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลแต่ภายหลังจากที่พยานบุคคลให้การทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นศาลแล้ว หรือภายหลังจากการพิจารณาไม่พบว่าทางรัฐมีหลักการและแนวคิดในการจัดการคุ้มครองบุคคลอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยานได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานดังนี้

พล.ต.ต.สมชาย ไวยกิจ ผู้บังคับการสอบสวน กองบัญชาการปราบปรามยาเสพติด เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2542

" การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับกำลังพลและงบประมาณโดยปัจจุบันพนักงานสอบสวนเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย "

พล.ต.ต.ธวัชชัย จุลสุคนธ์ รองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 ณ สำนักงาน ป.ป.ส. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542

" การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นภารกิจของพนักงานสอบสวน การพิจารณาการให้ความคุ้มครองจะพิจารณาจากความสำคัญในคดี โดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีเป็นผู้รับผิดชอบ ในกรณีที่คดีมีความสำคัญจะมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานเป็นกรณีพิเศษ ในกรณีที่พยานบุคคลได้รับอันตรายหรือเสียชีวิต เจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจะถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง และในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อ

ก็จะถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยต่อไป นอกจากนั้นปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลคือ งบประมาณ และกำลังพลไม่เพียงพอ "

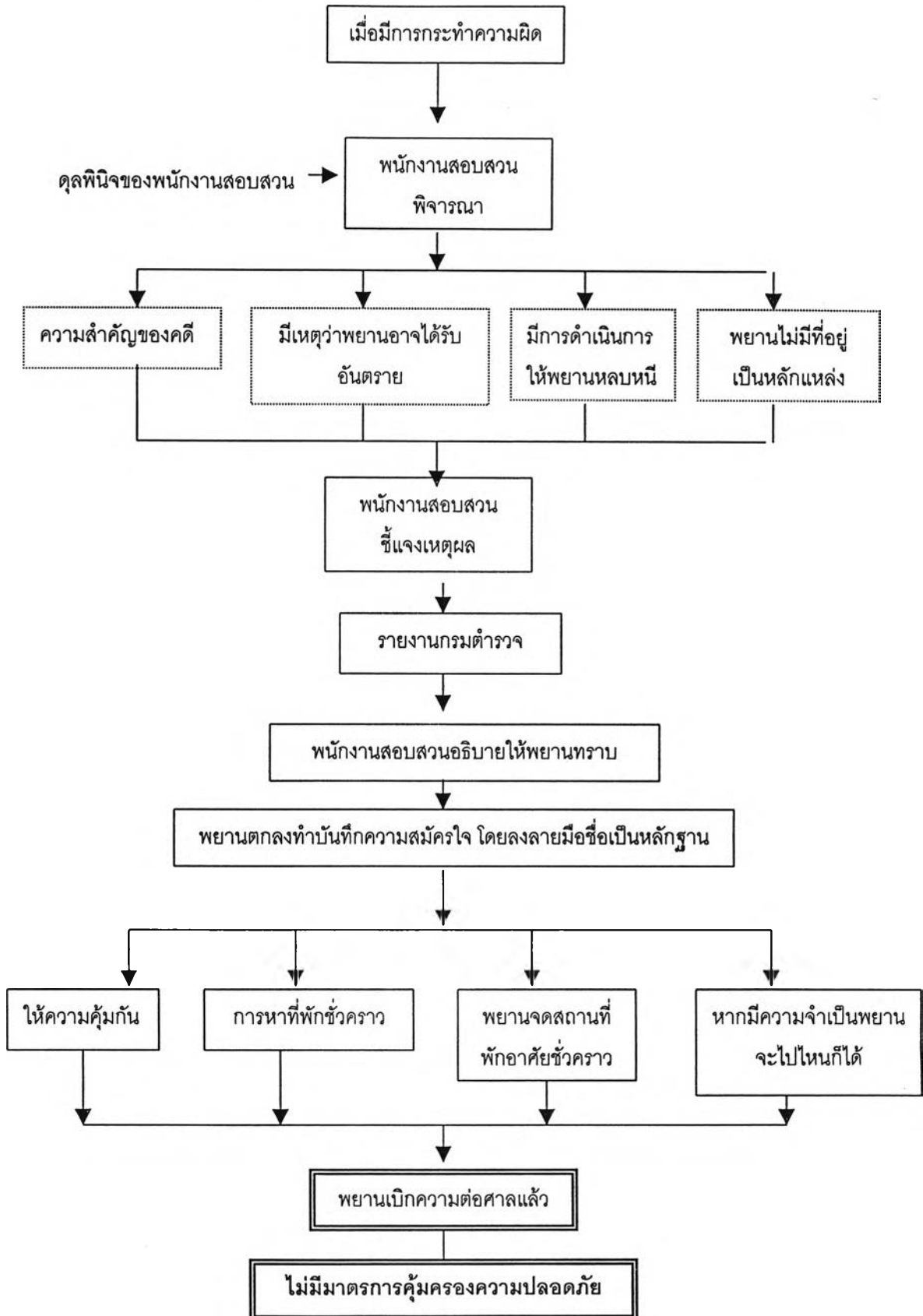
พ.ต.อ.สุชาติ ธีระสวัสดิ์ ผู้ทำหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ได้ให้ความเห็นการคุ้มครองพยานในปัจจุบัน ในกรณีที่ได้รับการประสานงานจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อคุ้มครองพยานบุคคลสำคัญจะดำเนินการจัดกำลังเจ้าหน้าที่เข้าดูแลโดยใช้กำลังจากหลายหน่วยงานเพื่อหมุนเวียนกำลัง โดยขึ้นอยู่กับความสมัครใจของพยานว่าจะอยู่ที่ใด

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องขัง โดยสัมภาษณ์นายณรงค์ศักดิ์ สมภักดิ์ ผู้อำนวยการส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ ได้ให้ข้อมูลการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยโดยการแบ่งผู้ต้องขังออกเป็น 2 คือผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดี และผู้ต้องขังซึ่งมีคำพิพากษาเด็ดขาดแล้ว โดยเบื้องต้นจะให้ความสำคัญกับผู้ต้องขังซึ่งเป็นคดีสำคัญ

กรณีผู้ต้องขังเป็นพยานในคดีอาญา จะต้องมีความหมายเรียกโดยในสวนกลางเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะเป็นผู้ดูแลความปลอดภัยในการเดินทางการรักษาความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ในส่วนภูมิภาคเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นอำนวยความสะดวกในการจัดหายานพาหนะและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และการรักษาความปลอดภัยภายในเรือนจำก็เป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง แต่ไม่มีมาตรการพิเศษในกรณีผู้ต้องขังที่เป็นพยานบุคคลในคดีอาญา ที่ผ่านมามักจะให้ความสำคัญกับผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังคดีสำคัญ หรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ อาจจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับความปลอดภัยในระหว่างการเดินทางระหว่างเรือนจำกับศาล

ปัญหาอุปสรรคในขณะนี้คือจำนวนผู้ต้องขังซึ่งมีปริมาณมากกว่าสถานที่และเจ้าหน้าที่ ดังนั้นการให้ความสำคัญในกรณีพิเศษจึงยังไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อพยานบุคคลซึ่งต้องขังอยู่

แผนภูมิขั้นตอนการคุ้มครองพยานบุคคลตามระเบียบกรมตำรวจ

3.6 ปัญหาและอุปสรรคของการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลในคดีอาญา

3.6.1 ปัญหาเรื่องกำลังและงบประมาณพบว่า การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งหากพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงพบว่า มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ คอยเฝ้าติดตามเหยื่ออาชญากรรมและพยานทั้งหมดให้มาเบิกความต่อศาลเมื่อมีหมายเรียก และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอิทธิพลมากตำรวจจะจัดเจ้าหน้าที่ไปคอยรักษาความปลอดภัยให้กับเหยื่ออาชญากรรม แต่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีนี้ตำรวจจะทำได้โดยมีประสิทธิผลในช่วงระยะเวลาสั้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและรักษาความปลอดภัยให้กับเหยื่ออาชญากรรมมีมูลค่าสูงมาก⁴⁴ รวมทั้งความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่เห็นสอดคล้องในการที่รัฐจะต้องสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

นอกจากนั้นการได้รับความคุ้มครองตามระเบียบกรมตำรวจ เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้พิจารณาและให้ความคุ้มครองโดยดูแล ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้งบประมาณของตนเองและกำลังของ เจ้าหน้าที่ที่อยู่อย่างจำกัด รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อพยาน บางกรณีในคดีที่มีความสำคัญในระหว่างการพิจารณาคดี พนักงานสอบสวนจะต้องมีหน้าที่ในการดูแลพยานบุคคลให้ปลอดภัย ในขณะที่พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในความรับผิดชอบในทางคดีอื่นๆ เช่น การฝากขัง การทำแผนที่เกิดเหตุ การนำของกลางไปตรวจพิสูจน์ การให้ภารกิจความคุ้มครองความปลอดภัย พนักงานสอบสวนจึงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.6.2 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผ่านมา กำหนดบทบาทให้พยานบุคคลเป็นเพียงผู้ชี้ตัวผู้ต้องหาหรือยืนยันผู้กระทำความผิด และเป็นผู้ให้ถ้อยคำหรือข้อมูล โดยมีได้ให้ความสำคัญว่า พยานบุคคลเป็นกลไกสำคัญของการพิสูจน์ความผิดและเป็นเครื่องมือในการปราบปรามอาชญากรรม ดังนั้นที่ผ่านมาจึงมุ่งที่ผลของคดีเป็นสำคัญ แต่หลังจากเบิกความแล้ว ไม่มีมาตรการใดๆ จากรัฐ ที่ให้ความคุ้มครองภายหลังการพิจารณา ทำให้ประชาชนรู้สึกขาดหลักประกันที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐในการเป็นพยานหรือมอบพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์แก่คดี

3.6.3 มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในปัจจุบัน กฎหมายให้ความคุ้มครองไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากกฎหมายให้ความคุ้มครองเฉพาะพยานบุคคล กฎหมายไม่เปิดช่องให้ความคุ้มครองไปถึงครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดซึ่งการที่บุคคลดังกล่าวไปรับการกระทบจาก

⁴⁴ ประชัช เปี่ยมสมบุรณ์ , สิทธิที่เหยื่ออาชญากรรมพึงได้รับจากกระบวนการยุติธรรม , วารสารสถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 32 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2535 หน้า 396.

การข่มขู่ คุกคาม ย่อมส่งผลถึงคำให้การของพยานและทำให้พยานบุคคลมีความกังวลและไม่สามารถให้การไปตามความเป็นจริงได้

ประกอบกับเหตุผลของสภาพอาชญากรรมมีการพัฒนาที่มีรูปแบบที่แตกต่างกันไป หากเป็นความผิดคดีอาญาที่มีผู้กระทำความผิดคนเดียวความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นก็จะน้อยลง โดยอาจใช้มาตรการของรัฐเท่าที่มีอยู่ เช่นการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยให้อยู่ในอำนาจของรัฐจนการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นลง ก็น่าจะเป็นการเพียงพอ แต่ความผิดบางประเภท โดยเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม (organized crime) จะมีลักษณะที่แตกต่างจากอาชญากรรมโดยทั่วไป เนื่องจากมีผู้กระทำความผิดจำนวนมาก มีการใช้กำลังในการแก้ปัญหา มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนทดแทนผู้กระทำความผิด ดังนั้นพยานจึงมีความเสี่ยงภัยต่อภัยอันตรายสูงกว่าในคดีอาญาธรรมดา รัฐจึงควรมีมาตรการพิเศษในการคุ้มครองความปลอดภัย

3.6.4 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของพยานอาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ เช่นการติดตามพยานหรือการให้ความคุ้มครอง และเนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่สามารถบังคับให้พยานอยู่ในที่ที่รัฐจัดหาได้ หากบุคคลนั้นไม่ยินยอมเนื่องจากเป็นการจำกัดสิทธิของพยาน ที่ผ่านมามีการตกลงกับพยานในลักษณะที่เป็นบันทึกข้อตกลงโดยอาศัยความยินยอมของพยาน (รูปแบบข้อตกลงอยู่ในภาคผนวก)